

Molnár Miklós

Az anyanyelv édes hangjai

A soproni poncichternegyed ménkű hosszú és girbegurba utcájában, a Balfi úton (a német neve Schlippergasse, „Széplaki utca”) több italmérés is van, például a helyiek által „Flekktfusz”-nak elkeresztelt borozó (az igazság, a teljes igazság és semmi más, mint az igazság kedvéért meg kell vallanom, hogy nem a helyiek nevezték el így, hanem én). Alig térek be a söntésébe, máris megüti az ilyen szőejtésre különösen érzékeny fületem, hogy a csaplárosné – mázsa fölötti, tenyeres-talpas, nagyszájú, mindenféle eligazítást, lelki és befektetési tanácsot osztogató fehérnép – *meg* helyett azt mondja, hogy *mög*. Alighanem az Alföldről szalajtották, szűröm le a tanulságot, ami egyáltalán nem bizonyul elhamarkodottnak.

Az asszonyság, aki Pier Paolo Pasolini *Mamma Róma* című filmjének Anna Magnani játszotta feledhetetlen hősnőjére hajaz, lehuppan az egyik asztal mögé, és szóba elegyedik a szomszéd asztalnál poharazgató két férfitendéggel, akik éppen a csaplárosné *ö-ző* beszédjén élcelődnek. – Én tudok *e-ve'* mög *ö-ve'* is beszé'ni, de tik csak *e-ve'* – mondja nekik kissé fitymálóan a nő. – Majd te megtanítasz bennünket – feleli nevetgélve az egyik férfi.

A csaplárosnéval együtt összesen négyen vagyunk a borozóban. Elérkezettnek látom az időt, hogy – leleplezve lelki érintettségemet, anyanyelvi hovatarozásomat és kötődésemet – három asztallal távolabbról közbekotyogjak: – Gyerökfejje' köll aszt mögtanúni, fölnőtt éssze' mán nem löhet. – A „Flekktfusz” Mamma Rómája buzgón helyesel. Megkérdezem tőle: hová valósi. Kiderül, hogy szegedi.

Szeged a sok egyéb kiválósága mellett arról is híres, hogy a Kárpát-medencében talán ott *ö-znek* legízesebben. Mintha hájjal kenetnének, annyira jólesik, ha a szülőföldemtől távol ezt az idiómát hallhatom valahol. Kecskeméten születtem, az *ö-ző* nyelvjárást a Kiskunságban szívtam magamba, az anyatejjel együtt.

Ó, édes hangok, az anyanyelv szívmengető fölcsendülése idegen földön! A Dunától nyugatra szögedi vagy kecskeméti módra beszélő ember ritkább a fehér hollónál. Kivált Sopronban nem számít ilyesmire az *ö-zés* magamfajta ingyence.

– Oszt' hogy keverődött Szögedébú Sopronba? – firtatom tovább. – Hát fölütem a buszra, oszt' e'gyüttem. – Oszt' nem sajná'ta otthanni Szögedöt? – Sajná'ni sajná'tam, de micsinájjak, így alakút a zéletöm...

Ezekkel a szavakkal köszönök el tőle: – Ízlött a bora, de legöslegjobban az ízlött, hogy szögedi nyelvön beszé'gethettem magáva'!

Kecskemétről nőszült vasi ismerősöm felesége mindenütt – otthon, utcán, hivatalban – a színtelen, szagtalan, közhelyekkel telített sivár köznyelvet beszéli. Valahányszor fölhívja ma is Kecskeméten élő anyját, és átvált a szülőföld nyájas, lágy ö-zó tájszólására, nyomban megváltozik beszédének ritmusa és dallama. Szavaiba elevenség, humor, színek és szóképek költöznek, ékesen bizonyítva, hogy a tájnyelv a lelki anyagcserének a köznyelvnél jóval alkalmasabb eszköze. Merjünk hát tájnyelven beszélni! Nem győzöm irigyelni az osztrákokat meg a bajorokat a nyelvjárásaikért, nem is szólva a *weanerschról*, a bécsiek színeiben, ízekben, *couleur locale*-ban káprázatosan gazdag dialektusáról.

„Csakhogy mi nem vagyunk oly bátrak, mint a nép – jegyezte meg már a 19. század közepén Vahot Imre („Kecskemét és a kecskeméti puszták”) –, s már például a kenyéret nem merjük könnyérnek, az embert embörnek, a keresztet körösztnek ejteni, holott sokkal szebben hangzik így. E tekintetben igen jó tapintata van a tisztább ajkú, tősgyökeres magyar népnek, mely közé a kecskeméti is méltán számítandó, s még az írók is sokat tanulhatnak tőlük.”

Sopron utcáin való gyakori csetléseim-botlásaim közben – szeretem azt a várost, én ott már „derék házas-tüzes embernek” számítok – eszembe nem jutna, hogy Sopront Rodostómnak tekintsem, még ha el nem felejthetem is az én Zágonomat: Kecskemétet.

Kecskeméten születtem, de nem számítva néhány hónapos vendégeskedésemet a vármegyei tömlőcben, sohasem laktam a városban, emiatt igazából engem sem „illet meg – ahogy Kodály írta – a »Kecskemét fia« büszke név”. Tőlem is ha „megkérdezték, »hová való születés« vagyok, Kecskemét neve fölcskillanó szemeket és rokonszenvet” keltett mindig, külföldi oktondiakban pedig nem szűnő álmélgodást és hitetlenkedést. Miután lebetűztem, újra meg újra elmondatták velem a szerintük nyilván az ismert világ legeldugottabb csücskében kuksoló szittyia település *allegro barbaro* mekegésű nevét.

Mi tagadás, én kissé másként vagyok a szülővárossal, mint a világhírnévre vergődött és a szőrség uborkafájára fölkapaszkodott Alexander Korda, aki Kecskemétre emlékezve leginkább azt tartotta említésre méltónak, hogy „kicsi, poros magyar városka volt, ahol az emberek másról sem beszéltek, mint a barack áráról”. Az ő emlékei szerint akkoriban „az emberek többsége, a parasztok szörnyű lábbelit viseltek, vagy mezítláb jártak”.

Pedig az életpályáját meghatározó indíttatást Kecskeméten kapta még kisdíák korában, mikor egy ízben megpillantott az utcán egy hintóból kiszálló, roppant elegáns, sétatálcás, a fényes drapp félcipője fölött kamásnit viselő uraságot. Akkor tette föl magában, hogy addig nem nyugszik, míg neki is nem lesz kamásnija (amit korábban még soha, sehol, senkin sem látott), meg olyan ragyogó félcipője. Ez a látomás lebegett előtte életcélként, és mert „az erős akarat diadalt arat”, vagy mert oltári nagy mázlija volt, minden vágyát sikerült megvalósítania: „Először az a csodálatos cipő, aztán a gyönyörű nő, majd a Rolls-Royce a libériás sofőrrel, a csodálatos festmények, a fenséges borok és ételek, a szivarok...”

Az én szellemi málhámban – vagy hadd mondjam így: az én kecskeméti tarisznyámban – nem a sétapálcák, kamásnik, fényes félcipők, Rolls-Royce-ok, libériás inasok, csodálatos festmények, fenséges borok, ételek meg szivarok utáni vágyakozás volt a vezérmotívumként szolgáló útravaló (a „hamuba sült pogácsa”), hanem a kecskeméti törzsökös magyarok emberi tartása és „kerekajkú beszéd-módja”, ami már kiskölyök koromban a vérembe ivódott. Imént idézett írásában Vahot Imre méltán állapította meg a kecskeméti magyarságról, hogy *„igen becsületes jellemű, emberségtudó, szorgalmas, mértékletes, józan értelmű s vidám kedélyű, és korántsem oly vad és szilaj, mint némely rövidlátók a külfölddel el akarták hitetni”*.

Ilyesmiket juttatott eszembe a Szegedről Sopronba csöppent csaplárosné.